

ПРОСТІР СЛОВА, НАПОВНЕНОГО СЕРЦЕМ*

До 70-річчя Миколи Дубаса

Усе, що мовиться у вітаннях, адресованих ювілярові, торкається кількох засадничих справ, які склали серцевину всього його дотеперішнього життя: невисипуща праця, немислима без внутрішньої організованості особистості, яка, знову ж таки, неможлива без нашої, української традиції. Це – волелюбність і непокора, які проявилися в юнацькі роки Миколи Дубаса. Проте слід додати: духовна атмосфера сім'ї виводила Ольця, як засвідчує у своїх вельми щирих споминах, у широкий світ боротьби за правду. Це, справді, український шлях багатьох поколінь, а для молоді кінця сорокових – п'ятдесятих років – тим більше. Вибір був зроблений. Іншого не було, бо перед духовним зором юнака стояла вся Україна, поневолена, що спливала кров'ю в нерівній боротьбі з фізично переважаючим ворогом. Це український вибір – віддати всі свої фізичні і духовні сили для визволення. І цей типовий шлях вів у зону ГУЛАГу.

Ще одне випробування на міцність характеру, на стійкість і непокору. Про одного лише в'язня ГУЛАГу можна писати багато, про драматичні перипетії перебування там, за колючими дротами, про засоби ворога – зламати фізично, знищити духовно. Не вийшло! Кожного разу, як тільки заходить мова про це, повторюю: не сльози, не жахливий трагізм нації, цвіт якої героїчно гинув у збройній боротьбі УПА, карався у сталінських катівнях, на проклятих просторах Сибіру, є найважливішим підсумком політичного процесу апокаліптичного ХХ століття, – а таки перемога власне цього покоління, перемога в значенні завершення величезного етапу національно-визвольних змагань, завершення, бо проголошена Українська Незалежна Держава. У її підвалинах – і жертви поколінь, і їх нескорений дух, і українська ідея як реальна мрія. І якщо ця мрія ще не повністю втілена в життя, то українська традиція, про яку йде мова, ніяк не вичерпалася, вона не може обірватися, коли володіє величезним духовним потенціалом і має у своєму розпорядженні ще не розтрачені резерви та можливості.

---

* Доповідь виголошена на ювілейному вечорі.

Микола Дубас дуже добре усвідомлює цю особливість української градиції. Він достосовує її до сьогоднішнього політичного і культурно-духовного моменту. Мудрість ще з античного світу “Коли замовкають гармати, говорять музи” сьогодні гостро своєчасна. Проте йому, політичному в’язневі, який вийшов з малої зони, антиконституційні закони імперії зла перекрили дорогу в гуманітарну освіту, хоча серцем змалку він горнувся до художнього слова, до літератури, розуміючи силу її духовного впливу на найширший загал і глибоко відчуваючи її на собі, коли в душі пробуджується дар слова, що його не маєш ніякого права стлумити в собі, хоча б які були неможливі умови його підтримати й розвинути. І в цьому теж виявився характер – цілеспрямований, пройнятий глибокою вірою в те, для чого покликаний. Талант Миколи Дубаса – поета, публіциста, журналіста і редактора, члена Національної спілки письменників – розвинувся в умовах незалежності, хоча вірші, як видно з датувань під публікаціями, писалися завжди, незалежно від обставин, датовані вони 40-50-60-70-80-ми роками, отже, поетичне слово не давало спокою давно, незалежно від умов, звичайно, вкрай несприятливих. Сьогодні він – автор чотирьох поетичних книжок: “Осінній колаж” (1997), “Рядки з хробачками” (1997), “Прозірки” (1999), “Клаптики” (2002), спогадів “Шлях починався в негоду” (2001), публіцистики, літературно-критичних і культурологічних есе “Слова пост-мовчання” (2002).

Мотиви поетичних книжок різні - від інтимної лірики до політично гострої, однак минуле, важке, табірне, а це тоді сучасні поетові ліричні мазки, точні своєю географією, деталями ландшафту, який є невідворотним тлом, на якому вимальовується замрія ліричного героя:

*Я хотів би зустріть...
О, таку я хотів би зустріти,
Щоби коси як ніч, як печаль,
Очі - погляд як космосу даль,
Слово - усміх як сонячний день,
На устах – спів вакхальних пісень...
О, таку я хотів би зустріти.*

Однак реальність жорстока:

*Не чекай і не клич надарма –
В тих завіях її не зустріти.*

На контрастах скомпоновано низку віршів. Пам'ять про рідний край, про Батьківщину пронизує болем, як втрата, повернення якої ліричний герой (тут він зливається з особою поета) прагне всім серцем.

*Як підбитий лелека
Я в чужій чужині.
Україну далеку
Бачу тільки у сні.*

*Краю мій незабутній,
Снився, снився мені,
Віри дай у майбутні,
Кращі, радісні дні...*

Емоційна наснага цих віршів корениться в пережитому, з чого автор викрешує вагоме слово, сповнене правдою цього переживання.

Змінюється палітра, коли поет торкається сучасного і болючого, що пронизують серце і веде до чину, до необхідности чину:

*Болючим важким градопадом
У скроні трагічні слова:
Є в нас і держава, і влада,
Та в них України нема.*

Це – жорстокий осуд. І правдивий.

Поетичне осягнення дійсності пролягає крізь вимір серця й розуму, коли поетично-раціональне ніби перевіряється на адекватність реальному, суцшому в момент поетичного дійства (наприклад, вірш “Подорожній підіймався...”). Тут діють антиподи, несумісні через найважливіше – власну сутність, звідси й різні моральні засади, це як світ і антисвіт. Але це правдивий вимір світу, в якому все існує поруч – високе і низьке. Один піднімається на високу гору, яка дала йому і багатьом таким, як і він, ім'я, сформоване від всеосяжного Тарасового слова, а інший, який теж має ім'я, сходження на цю гору вважає витрачанням часу або його простим проведенням. У той час, коли перший з глибоким піететом, рівнозначним молитві, клякає на коліна перед Могилою українського генія, то цей, другий, вражений щирістю першого, пише... донос. У цьому вірші схоплено сутність саме нинішнього дня, сутність того, що з нами відбувається. Одні, ті ж таки українці, хоча б за паспортом, правда, без національності – ще одне

красномовне свідчення *характеру* нашої держави, її ще не виходу з колоніальної залежності (бо ж двомовний паспорт!), нагороджують для себе, підкреслюю, *тільки* для себе величезні капітали, бо власна нажива – понад усе, а це, у свою чергу, визначає всю їхню особисту і суспільну поведінку, як і їх політику в найвищому органі держави, а інші, тобто ми з вами, деколи й пересварені і перерозмежовані, звісно, не без допомоги ближчих чи дальших сусідів та їх інтересів, все ж таки, живемо українською мрією і докладаємо всіх зусиль, щоб її повністю втілити в життя.

На цій хвилі творить Микола Дубас своє слово, що є його баченням світу, в якому він живе. Проте переінакшити цей світ можна лише від переінакшення свого власного Я, на єдиному ґрунті нашої, української традиції, більше того – повернення до неї, хто, можливо, нині помилково вважає, що новий час, мовляв, потребує нових підходів. Так, потребує, але не відмови від українства, що рівнозначна зраді. І коли негаразд, то поет має універсальну точку зору, з якою годі не погодитись:

*Коли покинув друг,
Коли чужі навкруг,
Коли немилый світ,
Коли на серці лід,
Нікого не вини,
Шукай в собі вини.*

(“Хто винен?”)

Мудрість у цих поетичних мініатюрах, як перлинах, що ввібрали в себе згустки рацію та емоцію, походить від життєвого досвіду автора, від безперервної праці над словом, що стало адекватне простору духа, який постійно шукає істину, знаходить її та радіє її відкриттю.

*Хто без блукань зумів
Життєвий шлях пройти,
Долав його, напевно, без мети.*

(“Блукання”)

Поет кладе сміливі пейзажні мазки, максимально динамізуючи картину і наповнюючи її, певна річ, легким емоційно-психологічним флером, від чого читач ніколи не залишається байдужим:

*Світлий снівсья над світанком,
Ясний снівсь як сонце сон,*

*Жайвір заливався ранком
Снам оманним в унісон.*

*Колисались, колосились
Колосочки снів-надій...
Їх до жнив ще покосили,
Їх розвіяв суховій.*

*День схилився над видноколом,
Марева палив оман –
Чорним болем понад полем
Білий схлипував туман.*

Звісно, поезію треба читати. І до цього ще можна хіба додати своє враження: психологія, тобто *людське*, і природа як один феномен цілості – людського, “вписаного” в природу, становлять одне ціле, де одне і друге взаємодіють, як два крила птаха, що злітає в простір думки й почуття.

У висновку скажемо: читаємо тонкого лірика, який вміє проникнути в закрите від звичайного людського ока, висвітлити його – і зворушити. Це свідчення творчої зрілості, повноцінності художнього слова, оригінального, наповненого невичерпною енергією серця і тому самодостатнього.

Є ще одна риса обдарування поета – іронічно-саркастична. На це, зокрема, вказує підзаголовок до назви останньої поетичної книжки “Клаптики”; їх жанр визначив автор як “мінівірші”, а далі їх автохарактеристика: “людиноприглядні, трохикпинні, часоплинні, словоплетні, владоспоглядні”, чим засвідчує свої власні словотвори. А думку, начебто відсторонену від автора, читаємо у двох перших катренах – своєрідному епіграфі до книжки:

*Безперечно, не все тут нове,
Більше того, не все тут вдале,
І, можливо, думки хтось знайде,
Що десь там у книжках зустрічались.*

*Та сказав один знаний мудрець,
Залишивши цю думку на скрижлях:
Вже немає на світі дурниць,
Які давні колись не сказали б.*

Самоіронія і скептицизм, розмовні інтонації – все це, поза всяким сумнівом, життєвий і творчий досвід, схоплені крізь тепле сльиво примружених очей.

Низка поезій Миколи Дубаса присвячена українській революції – повстанчій темі, яка часто то в епіграфах, то в інтертекстуальних вкрапленнях співвідноситься з творами знаменитого повстанського поета Мирослава Кушніра.

Власне, заслуга Дубаса-редактора в тому, що дуже вагомою книжкою повернутих читачеві поезій М.Кушніра він зробив відкриття. Без перебільшення, це справді відкриття. А до того ще додайте публікацію у відновленому і нарешті обнародуваному для широкого загалу підпільного журналу Українського національного фронту – “Воля і Батьківщина”, щоденника поета, з якого постає глибока, високоінтелектуальна особистість, яка мислить конкретними естетичними категоріями, з глибоким розумінням потреб і завдань нашого національного слова, що має донині актуальне значення. І лише шкода, що цей великий талант фізично не зберігся в тотальній війні нації, яку нав’язав їй споконвічний ворог – Москва...

Як редактор Микола Дубас проявив свої організаційні особливості – довести почате до завершення. Це справді подвижницька праця. Важко собі уявити вихід альманахів “Біль” без його редакторської ініціативи. Книжки, журнали, публікації наукових розвідок про невідоме, есеїстика – літературна, культурологічна, політична...

Своє повноліття поет зустрічає в розквіті творчих сил. Бажаю йому від усього серця такої ж, як і досі, творчої наснаги, сил і натхнення. І не відходити від ритму праці, що в унісон із ритмом серця і настроєм душі служить слову і, тим самим, продовжує українську традицію.

Всіх благ і щастя в рєдинному колі, серед друзів і широкого кола вдячних шанувальників поетичного слова.

30 листопада 2002 р.

Стаття піблікується за рукописом.